

הקהילה כעוגן לשימור צמחי מדבר

מסע של מדע, חינוך
וקיימות בערבה

רחלי ברדו- חממת הערבה
הילה אלבז- יערנית קק"ל

וובינר "הממשק בין הישוב לשטח הפתוח" 7/5/2026

צילומים: נטע אור

הכוח המניע: נשות הערבה למען מדבר פורח

שיתוף פעולה ייחודי בין חוקרות, בוטנאיות,
חקלאיות ואנשי חינוך

הצוות המוביל: נטע אור, מימי רון, הילה אלבז,
רבקה אופנברך, דניאל ליברמן ורחלי ברדו

הגישה: עבודת שטח נרחבת לזיהוי, ליקוט
וריבוי צמחי בר, מתוך אהבה אמיתית לטבע
המקומי ורצון לחזק את הקשר בין הקהילה
לסביבה.

2019

איך הכל התחיל?

**המטרה: הנגשת צמחי הבר
לגינות הנוי בישובים ליצירת
זהות מקומית**

**הפעולה: הקמת "גינת מודל"
בתחנת יאיר ופיתוח פרוטוקול
גידול לצמחים.**

הגינה בואדי: מפסולת לפנינה אקולוגית

לפני (Before)

המטרה: שיקום נופי והדגמת היתכנות לגינון בצמחי מדבר חסכניים במים.

אחרי (After)

המהפך: פינוי כ-40 משאיות פסולת מואדי מוזנח בתחנת 'יאיר'.

התוצאה: הקמת גן מקלט ומודל לצמחי בר, המשמש מוקד משיכה לציפורים, פרפרים ומטיילים.

חמשת עמודי התווך של המיזם

תיירות

פיתוח מסלול
בוטני וחשיפת
צמחי המדבר
לקהל הרחב.
סיורים מקצועיים
קורס מדע
וסביבה

חינוך

שילוב תלמידים
במחקר, איסוף
זרעים וניטור
הגינה בואדי.
ליווי פדגוגי
למורים להקמת
גינות בר לימודיות

קהילה

קבוצת "גינת
בר במדבר" –
תושבים
הלוקחים חלק
במדע אזרחי.
הקמת גינות
ציבוריות

סביבה

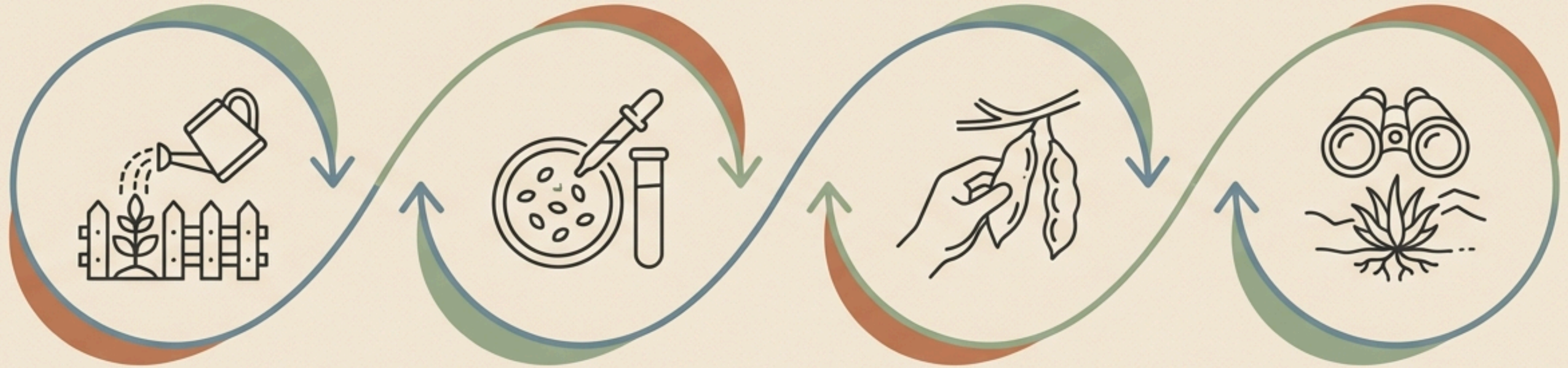
שימור מינים
ושטחים
פתוחים

מחקר ופיתוח

בחירה, התאמה
וטיפוח צמחים,
פיתוח פרוטוקול
גידול לצמחי
מדבר לגינות נוי,
לגן מקלט ולגן
צמחי תועלת

מן המדבר אל הגינה: תהליך המחקר והפיתוח

שלב ד':

יצירת שתילים,
חלוקתם ושתילה
בגינות נוי ציבוריות
ופרטיות

שלב ג':

פיצוח מנגנוני נביטה
ופיתוח פרוטוקול
מתאים לנביטה

שלב ב':

איסוף זרעים לאחר
הבשלה

שלב א':

איתור צמחים בעלי
פוטנציאל גנני

איסוף זרעים

הלב הפועם: קהילה יוצרת שינוי

קהילת גינת בר: קבוצת מתנדבים הלוקחת חלק פעיל ב'מדע אזרחי'.

מלאכת נמלים: מפגשי ניקוי זרעים המשלבים מוטוריקה עדינה, דיוק ושיח חברתי. זרעי המדבר דורשים בידוד ידני מהמעטפת כדי לאפשר הנבטה.

חיבור בין-דורי: שילוב הגיל השלישי וילדי בתי הספר בעשייה משותפת למען הסביבה.

זרעים לאחר ניקוי

זריעות ונביטות במשתלה

כוכבי הגינה: יופי מקומי

יתרונות: מותאמים לאקלים, מושכים מאביקים, ופורחים בדיוק כשהמדבר מתעורר.

עכנאי זיפני
Echium rauwolfii

קחון הנגב
Anthemis melampodina

פרעושית גלונית
Pulicaria incisa

לא רק פרעושית: הצלחות נוספות בגינה

לוטוס המדבר: אדום לוהט, ירוק כל השנה

שבטוט מצויץ: שיח אוורירי וריחני

כסיה מדברית: שיח נמוך וצהוב

סביון הערבות: מרבד צהוב באביב

הזרעים שהקהילה אוספת ומנקה מונבטים
במשתלות, וכשהם חוזרים כשתילים, הם
מחולקים ונשתלים בגינות הפרטיות.
כך, כל גינה פרטית או ציבורית הופכת
למעשה ל"גן מקלט" קטן עבור מינים נדירים
ובסכנת הכחדה

- משנת 2019**
- הוקמו למעלה מ 25 גינות בר מוסדיות וציבוריות.
 - חולקו כ- 4000 שתילים ליותר מ 100 תושבים בכל שנה.

זורעים עתיד: חינוך הדור הבא

גינות בר

במוסדות חינוך

אספקת שתילים
ליווי פדגוגי למורים

מרכז ידע

לקהילה

לוח שנה להנגשת
מידע גנני
משחקים לימודיים
ייעוץ

מרחב

תרפיה בטבע

פיתוח חוסן קהילתי
ותחושת שייכות

מדע אזרחי

סמינרים חינוכיים

פיתוח פרוטוקולים
בחלקות ניסוי
ניסויי חקר בנושא
שרותי מערכת

סיורים עם קהילת גינת בר במדבר

**גינה ציבורית לצמחי בר בספיר
רבקה מדריכה את ילדי הגן**

שיקום אזורי חיץ בין השטחים החקלאיים לשטחים הפתוחים

לשם מה?

שיקום שטחים מופרים ואתרי פסולת חקלאית

יצירת מעברים הדרגתיים בין אזור מופר או חקלאי,

לבין אזורים טבעיים

שיקום אזורי חיץ בין השטחים החקלאיים לשטחים הפתוחים

כיצד?

מעץ שיטה בודד לשיקום אזור נחל גדרון

מודל אמצע שיטה תהליך רב שנתי שהחל בשנת 2008 ונמשך עד היום...

איסוף זרעים באזורים הסמוכים

לישובים

הנבטה במשתלת גילת

שתילות באזורי חיץ בשילוב צמחי

מדבר

סיכום: מעגל של התחדשות

המודל השלם: המחקר המדעי מספק
את הידע -> החינוך מטמיע את
הערכים -> הקהילה מבצעת את
השינוי בשטח.

השורה התחתונה: הקהילה היא
לא רק צרכן של הטבע, אלא
העוגן המרכזי לשימורו.

"להתאים את עצמי לסביבה, במקום לנסות
להתאים את הסביבה לעצמי."

זורעים עתיד: חינוך הדור הבא

כשהילדים גדלים עם הכרה בערך הצומח המקומי ופיתוח בר-קיימא, הם הופכים לשגרירים הטובים ביותר של שימור הטבע במשפחותיהם ובקהילתם

לסיכום, שימור צמחים, נדירים ופחות נדירים, במדבר אינו יכול להתבצע רק על ידי חוקרים. הקהילה היא הלב הפועם של התהליך.

כאשר הקהילה שותלת בגינות שלה פרעושית גלונית או סביון הערבות, היא עושה הרבה יותר מאשר לייפות את החצר:

1. הקהילה חוסכת במשאבי מים יקרים.

2. הקהילה יוצרת רצף אקולוגי המאפשר לבעלי חיים לשרוד בסביבת היישוב.

3. הקהילה משמרת את המורשת והזהות של המקום בו היא חיה.

תודות ושותפים לדרך

שותפים: מו"פ ערבה תיכונה וצפונית, חממת הערבה, קרן קיימת לישראל (קק"ל),

צור קשר: פרטים ליצירת קשר והצטרפות למיזם 'גינת בר במדבר'.

ginatmidbar@gmail.com

תודה רבה על ההקשבה!
ginatmidbar@gmail.com

